

О. А. Кучер

**«П. ZAŁOŻENIE PLACÓWKI L. IDZIKOWSKIEGO (1858-1920)» ЄЖИ
ІДЗИКОВСЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО НОВИХ ФАКТІВ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ
КИЇВСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ ФІРМИ ІДЗИКОВСЬКИХ**

Стаття є продовженням дослідження діяльності київської книго- та ното-видавничої фірми «Леон Ідзіковський». У статті звертається увага на архівні матеріали, зокрема, залучається мемуарна спадщина родини Ідзіковських, а саме — документ «Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950]» Єжи Ідзіковського. Опрацьовано другий розділ документу, присвячений київському періоду діяльності фірми, уточнено та верифіковано певні відомості, встановлено нові факти про діяльність Ідзіковських у Києві.

Ключові слова: Леон Ідзіковський, Владислав Ідзіковський, Герсілія Ідзіковська, Єжи Ідзіковський, Pamiętniki Idzikowskich, тижневик «Край», мемуари, видавнича діяльність, Кароль Шимановський, костел Св. Миколая.

DOI 10.34079/2518-1343-2025-15-29-43-54

Постановка проблеми. Фірма «Леон Ідзіковський» була одним з найбільших нотно-книжкових магазинів Києва ХІХ – початку ХХ століть. та відігравала вагомую роль у культурному житті міста. Втім, як багаторічна діяльність підприємства та власне родина Ідзіковських, так і їх вплив на різноманітні культурно-політичні, соціальні та ін. процеси наразі залишаються неповною мірою дослідженими та висвітленими, часто потребують уточнень та верифікування наявних відомостей, що зрештою можливо при залученні нових джерел. Ускладнює пошуки історична ситуація першої половини ХХ століття – адже після двох світових війн віднайти оригінальні документи або листи родини є доволі непростим завданням. У попередніх розвідках ми зверталися до збережених листів осіб, які були тісно пов’язані з Ідзіковськими, до каталогів фірми та деяких київських газет. Одним із джерел, які ще не залучалися до вивчення діяльності Ідзіковських, є матеріали мемуарного жанру. Тож у даній статті відбувається звернення до важливого у контексті діяльності родини документу «Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950]» («Спогади Ідзіковських. Історія видавничо-музичної установи фірми Леона Ідзіковського [у Києві 1858–1950]») (Idzikowski, 1964), який залишив один з нащадків Ідзіковських. Ці мемуари зберігаються в Бібліотеці Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві (шифр рукопису 15323/II) і вкрай рідко (один раз) залучаються у контекст досліджень як родини Ідзіковських, так і вивчення музично-видавничого ландшафту Києва другої половини ХІХ – початку ХХ століть.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одні з найперших звернень до вивчення діяльності фірми серед українських розвідок датуються 90-ми роками ХХ століття. Так, у 1996 році дослідниці В. Шульгіна та Т. Свистельникова (Шульгіна та Свистельникова, 1996) публікують статтю «До історії музичного видавництва Ідзіковського в Україні», в якій йдеться про видання творів українських композиторів, здійсненими фірмою. Наступного року виходить праця кандидата історичних наук І. Лісевича (Лісевич, 1997) «Духовно спрагли (Духовне життя польської національної

меншини на Наддніпрянській Україні в 1864–1917 рр.)», в якій дослідник розкриває особливості видавничої діяльності фірми, співробітництво В. Ідзіковського з М. Лисенком тощо.

Впродовж останніх 25-ти років українські розвідки щодо Ідзіковських не були систематичними. Так, кандидатка історичних наук Л. Зеленська (Зеленська, 2002) згадує про фірму «Леон Ідзіковський», досліджуючи музично-видавничу діяльність на Наддніпрянській Україні у другій половині XIX – початку XX століть. В цей же час публікує роботу «Видавнича фірма “Леон Ідзіковський” (до 150-річчя заснування)» співробітниця Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського І. Савченко (Савченко, 2009), де ґрунтовно описуються всі сфери та періоди діяльності фірми. Своєю чергою дослідниця В. Радік (Радік, 2012) починає власні розвідки і у 2012 році публікує статтю, в якій захопливо відгукується про фірму, адже остання стала для неї доказом польської культурної присутності у Києві. Пізніше інша наукова співробітниця Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського О. Гуль (Гуль, 2015; Гуль, 2016) досліджувала провенієнції (екслібриси, печатки, бібліотечні ярлики тощо) фірми, аналізувала асортимент книгарні, видавництва та бібліотеки Ідзіковських.

Щодо іноземних досліджень, можемо зауважити, що за останні роки розвідки, в яких би безпосередньо спрямовувалася увага саме на фірму «Леон Ідзіковський», наразі відсутні. Однак прізвище Ідзіковських зустрічається у контексті досліджень інших тем, що характеризуються обмеженими або невеликими згадками про фірму, наведенням вже відомих фактів. Так, наприклад, у К. Круліковського (Круліковський, 2014) видавництво фігурує у спогадах Стелли Фрончак – директорки Наукової бібліотеки Інституту туберкульозу і хвороб легенів у Варшаві; у Б. Вонсік (Wąsik, 2016) – у контексті видання творів письменниці Гелени Мнішек; у рецензіях Я. Енгельгардта (Engelgardt, 2016) та А. Котецького (Kotecki, 2016) на книгу М. Дубенського про польського революціонера Січневого повстання Р. Траугутта – як видавництво, що її надрукувало (внаслідок чого В. Ідзіковський отримав трирічний тюремний вирок).

Поштовхом до наших розвідок стала стаття кандидатки мистецтвознавства, співробітниці Львівської національної наукової бібліотеки України ім. Василя Стефаника Н. Косаняк «“Спогади Ідзіковських” як джерело дослідження діяльності видавничої фірми “Леон Ідзіковський”» (Косаняк, 2021). В цьому дослідженні розглядається документ «Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950]» (Idzikowski, 1964), написаний правнуком Леона та Герсилії, сином Мечислава Ідзіковських – Єжи Ідзіковським. Тож, спираючись на розвідки Н. Косаняк, було спрямовано рух на дослідження київського періоду діяльності фірми «Леон Ідзіковський».

Мета статті – на основі опрацювання другого розділу «Спогадів Ідзіковських» віднайти, уточнити й підтвердити невідомі та маловідомі факти щодо фірми, які стосуються активної діяльності родини у Києві, що своєї черги утворить міцніший фундамент для подальших розвідок у даному напрямку.

Виклад основного матеріалу. Зі статті Н. Косаняк (Косаняк, 2021, с.337) дізнаємося, що рукопис Є. Ідзіковського потрапив до Бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві 1965 року від самого автора і до тепер не був опублікований і зберігається у рукописному (машинописному) варіанті.

Весь документ має обсяг 154 аркуша та складається з шести частин, що утворюють спробу системно представити діяльність родини:

1. Вступне слово М. Ідзіковського (сина В. Ідзіковського);
2. I. Tradycja mów (1348-1865);
3. II. Założenie placówki L. Idzikowskiego (1858-1920);
4. III. Filia warszawska (1911-1939);

5. IV. «Za drutami kolczastymi» (1939-1944);

6. V. Lata 1945-1950.

Є. Ідзіковський, збираючи матеріали з різних джерел (спогадів, родинного архіву, періодичних видань тощо) та коментуючи їх, намагається створити те, що надасть основу для розуміння родинної діяльності – послідовну хронологічну розповідь про Ідзіковських та роботу їхнього видавничого підприємства.

Н. Косаняк (Косаняк, 2021, с.337) визначає роботу «Pamiętniki Idzikowskich» як таку, що має «жанрові ознаки мемуарів та історичного дослідження».

Своєрідність цих спогадів полягає у тому, що у своїх розвідках Є. Ідзіковський зосереджує увагу та висвітлює роботу фірми саме з огляду на підтримку та просування польської культури, що є зрозумілим з огляду на національну ідентичність родини. Втім, згадки про українських діячів також зустрічаються, що є важливим як для наших розвідок, так і для створення цілісного уявлення про культурний ландшафт Києва другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Оскільки робота Є. Ідзіковського частково має мемуарний характер, то зважаючи на жанрову особливість, а саме – певну суб'єктивність забарвлення викладу, – сприймати надану інформацію в джерелі необхідно критично та за можливості перевіряти зверненням до інших джерел.

В документі наявні посилання та цитування різних матеріалів – польський тижневик «Kraj», календар «Jutrzenka», тижневик «Świat», діячів – Ю. Крашевський, С. Тарновський, Г. Улашин та ін., утім відсутні копії хоча би якогось із них (наприклад, вирізки з газети). Тож одним з наших завдань було віднайти оригінали згадуваних джерел аби, за можливості, підтвердити чи спростувати інформацію, яку надає Є. Ідзіковський.

Отже, увагу зосереджено саме на другому розділі документа – «II. Założenie placówki L. Idzikowskiego (1858-1920)» («II. Заснування закладу Л. Ідзіковського (1858–1920)»), – оскільки в ньому міститься найбільше інформації про київський період діяльності фірми.

Цей розділ охоплює 61 сторінку друкованого на машинці тексту. У ньому Є. Ідзіковський надає відомості щодо особистого життя родини – наприклад, хто де навчався або хто входив до кола спілкування тощо, – а також щодо роботи фірми. Так, окрім чіткого окреслення напрямів діяльності родини, відкриваються також імена деякого з працівників видавництва.

Переглядаючи згадувані Є. Ідзіковським джерела, – зокрема польський тижневик «Край», який видавався у Петербурзі у 1882–1909 роках, – зауважуємо, що інколи він припускається неточностей у зазначені дати або року видання, що ускладнює пошуки та роботу з матеріалом. Наприклад, в одному випадку Є. Ідзіковський вказує дату виходу тижневика, в іншому – посилається на дату, зазначену в газеті безпосередньо перед самим повідомленням. Ці два варіанти датування інколи не збігаються.

Також зустрічаємо наступне: Є. Ідзіковський, оповідаючи про певну подію, зазначає про участь у ній фірми. Однак віднайшовши газету, бачимо, що назва фірми чи згадка когось з родини в оригінальному матеріалі відсутні. До прикладу, на арк. 24 Є. Ідзіковський (Idzikowski, 1964, арк.24) оповідає: «Край, Петербурзький від 27 лютого 1891 року пише: “приємна піаністка панна Познаньська, яка приїхала до нас з Одеси, насолоджувалася концертами, які влаштовувала в колонній залі компанія Леона Ідзіковського”», та бере цю частину тексту в лапки, відзначаючи у такий спосіб цитування.

"Kraj, Petersburski z 27 lutego 1891 roku pisze: "Przybyłej do nas z Odessy sympatycznej pianistce pannie Poznańskiej dobrze się udały koncerty urządzone w sali-kolumnowej- przez firmę Leona Idzikowskiego". W innym miejscu też samo pismo kreśli takie oto słowa:

Рис. 1. J. Idzikowski «Pamiętniki Idzikowskich», арк.24

Втім, в газетному матеріалі згадування фірми відсутнє (Trzaska, 1891, с.15а):

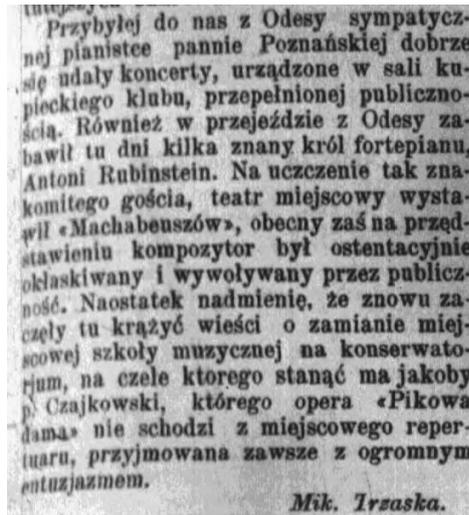

Рис. 2. М. Trzaska «Kraj»1891 р. №10, с.15а

Або інший приклад. На арк. 31 Є. Ідзіковський (Idzikowski, 1964, арк.31) пише, що «Київ з великою урочистістю відзначив 50-ті роковини з дня смерті Фридерика Шопена. В урочистостях взяла участь ціла низка товариств, серед яких Літературно-артистичне товариство, видавничо-музична установа Владислава Ідзіковського під іменем його батька Леона, Київське музичне товариство та інші» та надає цитату зі статті:

31

50 rocznie zgonu Fryderyka Chopina Kijów uświetlił bardzo uroczyste. W uroczystościach wzięło udział cały szereg stowarzyszeń. M.in. Towarzystwo Literacko-Artystyczne, Placówka Wydawniczo-Muzyczna Władysława Idzikowskiego pod firmą Jego Ojca Leona, Kijowskie Towarzystwo Muzyczne itp.

"Bardzo sympatyczny obchód 50 rocznicy zgonu Chopina urządziło tu dzisiaj Towarzystwo literacko-artystyczne. Na estradzie

Рис. 3. J. Idzikowski «Pamiętniki Idzikowskich», арк.31

Однак в газеті автор цієї новини не згадує нікого, крім Літературно-артистичного товариства (Zam, 1899, с.15с):

Рис. 2. J. Zam «Kraj» 1899 р. №43, с.15с

Причин подібних неспівпадінь може бути декілька. Є. Ідзіковський дізнавався про події від родичів, тож міг від початку отримувати помилкову інформацію. Не можна виключати й того, що газетні матеріали не фіксували всіх деталей через різні обставини (формат, спрямування видання, цензурні настанови тощо), натомість участь родини Ідзіковських була справжньою. Також можна припустити бажання самого Є. Ідзіковського підсилити роль родини у культурному житті Києва, що могло призводити до втручання у матеріали медіа та додавання до них потрібної йому інформації. Задля уникнення помилкових висновків у цьому та схожих випадках в майбутньому, все ж, важливо мати додаткові підтвердження.

Отже, опрацьований наразі матеріал можемо поділити на дві частини:

- маловідомі факти щодо представників родини та «немузичний» напрям діяльності фірми;
- музичне життя Ідзіковських.

1. Маловідомі факти щодо представників родини та «немузичний» напрям діяльності фірми.

Від початку цікавою та вагомою була інформація про те, як саме Л. Ідзіковський опинився у Києві. У джерелах, до яких ми зверталися у попередніх дослідженнях, відомості про створення фірми обмежувалася декількома загальними фактами: про поїздки Л. Ідзіковського на контракти до Києва, пізніший переїзд туди і заснування фірми у 1858 році.

З мемуарів Є. Ідзіковського дізнаємося, що у 1850 році Л. Ідзіковський з Кракова переїздить до Варшави, а пізніше – близько 1857 року – до Вільнюса. Звідти він подорожує на контракти до Києва, а також знайомиться з Юзефом (Йосипом) Завадським (Idzikowski, 1964, арк.11). Останній був сином видавця Ю. Завадського, який мав у Вільнюсі власну друкарську та видавничу компанію. Сам Ю. Завадський-молодший також відкрив власне видавництво у Києві, опікувався друкарнею Університету Святого Володимира, а також був київським міським головою у 1860–1863 роках (Салій, 2008, с.34). Тож, можемо припустити, що спілкування Л. Ідзіковського з Ю. Завадським, а можливо і спонукання та сприяння останнього, заохотило Ідзіковського до відкриття книгарні у Києві. Принаймні, знання про різні аспекти ведення видавничого бізнесу у Києві, а також розуміння соціально-політичного контексту, як і споживацького профілю містян, були добре відомі Ю. Завадському, а

отже могли виглядати переконливо для Л. Ідзіковського при прийнятті рішення щодо переїзду до Києва.

Наступне, на що хотілося би звернути увагу, це інформація щодо становища фірми після смерті Л. Ідзіковського. Відомо, що надалі власницею підприємства стала його дружина – Герсилія. Однак у «Спогадах» Є. Ідзіковського знаходимо розповідь про те, що Герсилія керувала фірмою не сама, а отримувала підтримку та поради у цьому процесі від Людвіка Гурецького – доктора медицини, професора Університету Святого Володимира у Києві (Gutowski, n.d.), а також від пана Янковського та пана Кароля Готліба Бовнмюллера (Idzikowski, 1964, арк.17). Про них, наразі, відомостей не знайдено.

Окрім того, Є. Ідзіковський зазначає, що керівництвом фірмою у той час займався також Ян Будкевич. Про нього так само, наразі, не маємо достатньо даних, окрім того, що він був братом Костянтина Будкевича — книготорговця та видавця з Житомира (Idzikowski, 1964, арк.17). Є. Ідзіковський підкреслює, що за час роботи Я. Будкевича та інших співробітників «книгарня успішно розвивалася і стала великим осередком польського життя, її діяльність поширювалася не лише на Русі, Волині і Поділлі, а й на найвіддаленіші куточки величезної Російської імперії, всюди, де були польські поселення» (Idzikowski, 1964, арк.17). Це суттєве уточнення, адже воно дозволяє зрозуміти специфіку ведення фірмою бізнес-процесів по смерті засновника, надаючи уявлення про характер актуального для цього періоду менеджменту, а також відкриває певні світоглядні переконання, властиві видавництву, а саме — посилення польської ідентичності на територіальному обширі цілої Російської імперії.

Отже бачимо, що Ідзіковські змогли вибудувати функційно продуктивні та сприятливі зв'язки з доволі впливовими поважними людьми Києва, які дієво долучилися до підтримки фірми у кризовій ситуації.

Цікавими також є подробиці щодо професійного становлення сина Ідзіковських – Владислава, оскільки зазвичай у наявних джерелах зазначають лише факт початку його роботи як керівника фірми від певного моменту. Зі «Спогадів» дізнаємося, що В. Ідзіковський, після закінчення Другої київської гімназії у 1880 році, йде у книгарню підмайстром і під керівництвом Я. Будкевича знайомиться з усіма її відділами аби надалі перейняти управління нею. Є. Ідзіковський пише: «І дійсно, відтепер, завжди під пильним оком матері, він старанно працює, присвячуючи книгарні весь свій час, і своєю добротою та ласкою завойовує серця працівників, які під впливом теплої атмосфери, що панує в ній, допомагають компанії процвітати все більше і більше» (Idzikowski, 1964, арк.23). Безумовно, наведена комплементарна характеристика щодо індивідуальних особливостей Владислава, як і його виключно позитивний вплив на працівників та загальну атмосферу роботи видавництва, виглядають перебільшенням, зрозумілим у контексті поставленої Є. Ідзіковським мети, втім важливим уточненням є факт розуміння його професійного становлення. Він дозволяє говорити про цілеспрямоване виховання Леоном та Герсилією Ідзіковськими спадкоємця, котрий був би здатен підтримати та в ідеалі наростити, зміцнити та розширити родинний бізнес, у такий спосіб посилюючи вплив на соціокультурний ландшафт Києва.

Що стосується не видавничої діяльності Ідзіковських, то тут варто відзначити намагання фірми відкрити власний художній салон. Є. Ідзіковський у мемуарах цитує повідомлення з газети «Край» за 1892 рік, де його автор зауважує, що «у Києві, тим часом, дуже відчутна відсутність постійної виставки живопису, де можна було б його не тільки подивитися, але й купити. Тимчасові виставки коштовних картин першокласних художників задовольняють лише дуже заможних, а отже, лише невелику частину публіки» (Trzaska, 1892). Також автор зазначає, що «один з найстаріших місцевих книгопродавців, пан Леон Ідзіковський, має намір створити постійний

мистецький салон з виставкою картин при агентстві продажу фортепіано варшавської фабрики “Кернтопф і син”» (Trzaska, 1892). Надалі у різних джерелах знаходимо, що Ідзіковські таки відкрили художній салон, а один з дослідників – Ян Рогала – вказує дату цієї події – це 1897 рік (Rogala, 1972, с.347). Факт відкриття художнього салону дозволяє чергове переконатися у відчутно потужній інтуїції родини Ідзіковських — як у річищі мистецтва, так і насамперед у царині бізнесу, а також спроможності вдало поєднувати перше з другим.

2. Музичне життя Ідзіковських.

Що стосується діяльності родини в музичному середовищі, то з попередніх розвідок відомо, що сестра В. Ідзіковського – Марія Ящевська – була співачкою. Підтвердження цьому знаходимо і в газеті «Край». Наприклад, у замітці від 14 листопада 1897 року, в якій йдеться про концерт М. Лисенка: «У концерті також взяла участь талановита співачка-аматорка, пані Ящевська, яка чудово заспівала арію з опери Чайковського “Чародейка”» (Крај, 1897с, с.3).

Але дотепер залишається невідомим чи була у В. Ідзіковського музична освіта. У «Спогадах» прямо про це не йдеться. Натомість дізнаємося, що Г. Ідзіковська мала музичну освіту. Вона вчилася у пансіоні родини Залеських у Мінську, відзначалася здібностями до лінгвістики та музики і на одному з учнівських конкурсів «справила фурор віртуозним виконанням творів Дрейшока та Сегульгофа, широко відомих композиторів того часу» (Idzikowski, 1964, арк.20). Також Є. Ідзіковський згадує, що після смерті батька Герсилії, родина мала скрутне становище. Тоді вона, за підтримки настоятельки, отримала роботу в Україні. Вона стала репетиторкою у родині Габелів, виховуючи їхнього сина Станіслава – в майбутньому оперного співака (баса). Як зазначає Є. Ідзіковський, «завдяки зусиллям пані Герсилії Станіслав Габель вступив до Музичного інституту у Варшаві» (Idzikowski, 1964, арк.20). З огляду на ці відомості, цілком вірогідним виглядає припущення, що саме Герсилія могла займатися музичною освітою власних дітей.

Доволі цікавою є згадка Є. Ідзіковського про те, що «з 1873 року, заклад Леона Ідзіковського розпочав музичне видавництво виключно для місцевих композиторів» (Idzikowski, 1964, арк.23). Наразі, детальнішої інформації щодо цього немає, тож з’ясувати причини такого рішення і специфіку його реалізації у нотовидавничій справі перспективно у майбутньому. Однак вже зараз констатуємо, що саме з цього моменту почався розвиток музичної видавничої діяльності фірми.

Окрім того, дізнаємося, що фірма могла влаштовувати конкурси для композиторів. Так, наприклад, у 1897 році було організовано конкурс для польських композиторів на написання «Святкового маршу» на честь А. Міцкевича. До журі конкурсу увійшли: С. Барцевич, Г. Бобінський, М. Лисенко, О. Михайловський, М. Тутковський і Я. Замараєв як секретар. Переможець отримував 300 рублів (Крај, 1897а, с.31; Крај, 1897b, с.2). У даній згадці чергове помічаємо спрямованість діяльності Ідзіковських на свідому підтримку та посилення звучання польської культури, що засвідчує цілеспрямовані зусилля у даному напрямку.

Є. Ідзіковський також зазначає, що у 1910 році В. Ідзіковський пропонував К. Шимановському придбати права на видання всіх вже написаних і майбутніх творів композитора. Втім, К. Шимановський, за порадою Ш. Шпісса та Г. Фітельберга, вирішив утриматися від продажу власних композицій будь-якому видавцеві та затягував із відповіддю Ідзіковському аж до укладання у 1912 році угоди з віденським видавництвом «Universal Edition» (Idzikowski, 1964, арк.53). Згаданий факт привертає увагу тим, що відкриває певні професійні якості власника нотовидавництва, проявляючи як його смак, так і глибоке розуміння сучасного музичного контексту, а також специфіку формування власної видавничої стратегії. Це підтверджує і

наступний, згадуваний у документі, факт.

Впродовж активної діяльності фірми, В. Ідзіковський періодично їздив за кордон для налагодження співпраці з іншими видавництвами. Є. Ідзіковський зазначає, що йому вдалося домовитися з такими видавництвами як Éditions A. Durand & Fils (Париж), Litolf (Лейпциг), Ricordi (Мілан), Universal (Відень) (Idzikowski, 1964, арк.27).

Неочікуваною і новою стала інформація, що Ідзіковські були пов'язані з будівництвом Костелу Св. Миколая, а зокрема з органом, який планувалося там розмістити. Є. Ідзіковський надає вирізку з газети «Край» за 16 травня 1898 року, де йдеться про початок зборів, спрямованих на побудову костела, та вказуються перші найбільші пожертви. У цій же замітці зазначається, що «пани Август Штробль і Владислав Ідзіковський пожертвували на орган по 500 рублів» (Zam, 1898, с.19), а комітет, своєю чергою, «прийняв цю пожертву з особливою пошаною і просив панів Штробля та Ідзіковського взяти на себе повну відповідальність за орган і збирати спеціальні внески для цієї мети» (Zam, 1898, с.19). Ця нова обставина спонукає до подальшого вивчення деталей будівництва органу, адже Ідзіковський міг бути залучений і до інших його аспектів – наприклад, пошуку майстра, організації доставки чи встановлення інструмента тощо, – проявляючи ще й у такий спосіб своє відношення до розбудови культурного ландшафту Києва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, хочеться чергове відзначити активну, цілеспрямовану та усвідомлену участь фірми «Леон Ідзіковський» у культурному житті Києва. Оглянувши документ «Pamiętniki Idzikowskich», можемо вкотре констатувати багатовекторність діяльності родини Ідзіковських. Оскільки листування родини могло назавжди втратитись під час революцій та війн, одним з найбільш доступних документальних джерел дослідження залишаються місцеві періодичні видання, до аналізу яких необхідно звертатися, а також документи, що можуть засвідчувати ту чи ту ініціативу у контексті розбудови міста, як у випадку із органом Костелу Св. Миколая. «Pamiętniki Idzikowskich» залишаються важливим джерелом для подальших розвідок щодо роботи фірми як підприємства та її культурно-громадської діяльності у контексті мультиетнічного простору Києва другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Бібліографічний список

- Гуль, О.М., 2015. Провенієнції книжкового зібрання Леона Ідзіковського як джерело історико-книгознавчих досліджень. В: Національний університет «Львівська політехніка». *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства*: матеріали 6-ої міжнарод. наук.-практ. конф., м. Львів, 10-11 вересня 2015 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, сс.342-349.
- Гуль, О.М., 2016. Діяльність фірми «Леон Ідзіковський» (книготоргівля, книгозбирання, приватна публічна бібліотека). *Рукописна та книжкова спадщина України*, [онлайн] 20, сс.391–400. Доступно: <<http://jnas.nbu.gov.ua/uk/article/UJRN-0000645664>> [Дата звернення 27 січня 2025].
- Зеленська, Л.М., 2002. *Музично-видавнича діяльність на Наддніпрянській Україні другої половини ХІХ – початку ХХ століття*. Кандидат наук. Автореферат. Київський національний університет культури і мистецтв.
- Косаняк, Н.В., 2021. «Спогади Ідзіковських» як джерело дослідження діяльності видавничої фірми «Леон Ідзіковський». *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, [онлайн] 13, сс.335–349. Доступно: <<http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001466012>> [Дата звернення 29 січня 2025].

- Лісевич, І.Т., 1997. *Духовно спрагли (Духовне життя польської національної меншини на Наддніпрянській Україні в 1864–1917 рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України.
- Савченко, І.В., 2009. Видавнича фірма «Леон Ідзиковський» (до 150-річчя заснування). *Бібліотечний вісник*, [онлайн] 3, сс.49–58. Доступно: <http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=bv&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=bv_2009_3_8> [Дата звернення 29 січня 2025].
- Салій, І.М., 2008. *Обличчя столиці в долях її керівників*. Київ: Довіра.
- Шульгіна, В.Д. та Свистельникова, Т.Ю., 1996. До історії музичного видавництва Ідзиковського в Україні. *Бібліотечний вісник*, [онлайн] 1, с.26. Доступно: <<http://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0000868443>> [Дата звернення 29 січня 2025].
- Engelgardt, J., 2016. Bohater mityczny czy realny? *Niepodległość i Pamięć*, [online] 23(4), pp.325-334. Available at: <<https://bazhum.muzhp.pl/journals/485/issues/46087>> [Accessed 29 January 2025].
- Gutowski, B., n.d. *Nekropolia na Bajkowej Górze. Polskie ślady na cmentarzu Bajkowa w Kijowie*. [online] Google Arts & Culture. Available at: <<https://artsandculture.google.com/story/2wUxnKHZBgOC6A?hl=pl>> [Accessed 29 January 2025].
- Idzikowski, J., 1964. *Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950]. Zebrał i opracował Jerzy Idzikowski*. 15323/II/154. Wrocław: Dział Mikroform i Zbiorów Cyfrowych Biblioteki Ossolineum.
- Kotecki, A., 2016. Świadek powstańczej historii. *Niepodległość i Pamięć*, [online] 23(4), pp.319-325. Available at: <<https://bazhum.muzhp.pl/journals/485/issues/46087>> [Accessed 29 January 2025].
- Kraj, 1897a. Kurjerek Kijowski. *Kraj*, 19 Sep. (1 Nov.). p.31.
- Kraj, 1897b. Kurjerek Kijowski. *Kraj*, 31 Oct. (12 Nov.). p.2.
- Kraj, 1897c. Kurjerek Kijowski. *Kraj*, 14(26) Nov. p.3.
- Królikowski, K., 2014. Kijów Stelli Fronczak. *Forum Bibliotek Medycznych*, [online] 7(2), pp.465-486. Available at: <<https://surl.li/gztqkk>> [Accessed 29 January 2025].
- Radik, W., 2012. *Leon Idzikowski – księgarz i wydawca*. [online] Kurier Galicyjski. Available at: <<https://kuriergalicyjski.com/leon-idzikowski-polak-kijowianin-przedsiębiorca-ksiegarz-i-wydawca-cz-i/>> [Accessed 29 January 2025].
- Rogała, J., 1972. Idzikowski Leon. In: I. Treichel, M. Adrianek ed. *Słownik pracowników książki polskiej*. Warszawa, Łódź: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. pp.347–348.
- Trzaska, M., 1891. Zapusty. Sprawy bankowe. Ofiary. Sala kontraktowa. Tombola. Węgiel kamienny. Trodianiecka cukrownia. Koncert. Rubinstein. Szkoła muzyczna. *Kraj*, 8(20) Mar. pp.14c-15a.
- Trzaska, M., 1892. Koniec kontraktów. Powodzenia «normówki». Projekt Tołpygina. Kradzierze. Sesja Towarzystwa rolniczego. Odznaczenie gospodarstwa w Derebczynie. Dywidendy akcji bankowych. Wystawa obrazów. Nowy salon artystyczny. Wzmianki pośmiertne. *Kraj*, 13(25) Mar. pp.14c-15a.
- Wąsik, B., 2016. Wydawnicze dzieje twórczości Heleny Mniszkówny w latach 1909–1989. *Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy*, [online] 4(46), pp.50-82. Available at: <<https://sbc.org.pl/dlibra/publication/287671>> [Accessed 29 January 2025].
- Zam, J., 1898. Nowy kościół w Kijowie. *Kraj*, 16(28) May. pp.18c-19a.
- Zam, J., 1899. Towarzystwo dobroczynności. Uroczystości Chopinowski. *Kraj*, 22 Oct. (3 Nov.). pp.15c-16a.

References

- Engelhardt, J., 2016. Bohater mityczny czy realny? *Niepodległość i Pamięć*, [online] 23(4), pp.325-334. Available at: <<https://bazhum.muzhp.pl/journals/485/issues/46087>> [Accessed 29 January 2025]. (in Polish).
- Gul, O.M., 2015. Provenientsii knyzhkovoho zibrannia Leona Idzikowskoho yak dzherelo istoryko-knyhoznavchych doslidzhen [Provenance of Leon Idzykowski's book collection as a source of historical and bibliological research]. In: Natsionalnyi universytet «Lvivska politehnika». *Suchasni problemy diialnosti biblioteki v umovakh informatsiinoho suspilstva*: Proceedings of the 6th International scientific-pract. conference, Lviv, September 10-11, 2015. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, pp.342-349. (in Ukrainian).
- Gul, O.M., 2016. Diialnist firmy «Leon Idzikowski» (knyhotorhivlia, knygota notovydannia, pryvatna publiczna biblioteka) [The activity of Leon Idzikowski firm (book sales, book and music publishing, private public library)]. *Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, [online] 20, pp.391-400. Available at: <<http://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0000645664>> [Accessed 27 January 2025]. (in Ukrainian).
- Gutowski, B., n.d. *Nekropolia na Bajkowej Górze. Polskie ślady na cmentarzu Bajkowa w Kijowie*. [online] Google Arts & Culture. Available at: <<https://artsandculture.google.com/story/2wUxnKHZBgOC6A?hl=pl>> [Accessed 29 January 2025]. (in Polish).
- Idzikowski, J., 1964. *Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858–1950]. Zebrał i opracował Jerzy Idzikowski*. 15323/II/154. Wrocław: Dział Mikroform i Zbiorów Cyfrowych Biblioteki Ossolineum. (in Polish).
- Kosaniak, N.V., 2021. «Spohady Idzykovskykh» yak dzherelo doslidzhennia diialnosti vydavnychoi firmy «Leon Idzikowski» [“Memories of the Idzykowski” as a source in the study of the publishing house “Leon Idzykowski”]. *Proceedings of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv*, [online] 13, pp.335-349. Available at: <<http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001466012>> [Accessed 29 January 2025]. (in Ukrainian).
- Kotecki, A., 2016. Świadek powstańczej historii. *Niepodległość i Pamięć*, [online] 23(4), pp.319-325. Available at: <<https://bazhum.muzhp.pl/journals/485/issues/46087>> [Accessed 29 January 2025]. (in Polish).
- Kraj, 1897a. Kurjerek Kijowski. *Kraj*, 19 Sep. (1 Nov.). p.31. (in Polish).
- Kraj, 1897b. Kurjerek Kijowski. *Kraj*, 31 Oct. (12 Nov.). p.2. (in Polish).
- Kraj, 1897c. Kurjerek Kijowski. *Kraj*, 14(26) Nov. p.3. (in Polish)
- Królikowski, K., 2014. Kijów Stelli Fronczak. *Forum Bibliotek Medycznych*, [online] 7(2), pp.465-486. Available at: <<https://surl.li/gztqkk>> [Accessed 29 January 2025]. (in Polish).
- Lisevych, I.T., 1997. *Dukhovno sprahli (Dukhovne zhyttia polskoi natsionalnoi menshyny na Naddnyprianskii Ukraini v 1864–1917 rr.) [Spiritually Thirsty (The Spiritual life of the Polish national minority in Naddniprian Ukraine in 1864-1917)]*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. (in Ukrainian).
- Radik, W., 2012. *Leon Idzikowski – księgarz i wydawca*. [online] Kurier Galicyjski. Available at: <<https://kuriergalicyjski.com/leon-idzikowski-polak-kijowianin-przedsiębiorca-księgarz-i-wydawca-cz-i/>> [Accessed 29 January 2025]. (in Polish).
- Rogała, J., 1972. Idzikowski Leon. In: I. Treichel, M. Adrianek ed. *Słownik pracowników książki polskiej*. Warszawa, Łódź: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. pp.347-348. (in Polish).

- Salii, I.M., 2008. *Oblychchia stolytsi v doliakh yii kerivnykiv [The face of the capital in the fate of its leaders]*. Kyiv: Dovira. (in Ukrainian).
- Savchenko, I.V., 2009. Vydavnycha firma «Leon Idzikovskyi» (do 150-richchia zasnuvannia) [Publishing firm “Leon Idzikowski” (to the 150th anniversary from the founding)]. *Bibliotechnyi visnyk*, [online] 3, pp.49–58. Available at: <http://bv.nbu.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=bv&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=bv_2009_3_8> [Accessed 29 January 2025]. (in Ukrainian).
- Shulhina, V.D. ta Svystelnykova, T.Iu., 1996. Do istorii muzychnoho vydavnytstva Idzikovskoho v Ukraini [To the history of Idzykovsky's music publishing house in Ukraine]. *Bibliotechnyi visnyk*, [online] 1, p.26. Available at: <<http://jnas.nbu.gov.ua/uk/article/UJRN-0000868443>> [Accessed 29 January 2025]. (in Ukrainian).
- Trzaska, M., 1891. Zapusty. Sprawy bankowe. Ofiary. Sala kontraktowa. Tombola. Węgiel kamienny. Trodianiecka cukrownia. Koncert. Rubinstein. Szkoła muzyczna. *Kraj*, 8(20) Mar. pp.14c-15a. (in Polish).
- Trzaska, M., 1892. Koniec kontraktów. Powodzenia «normówki». Projekt Tołpygina. Kradzierze. Sesja Towarzystwa rolniczego. Odznaczenie gospodarstwa w Derebczynie. Dywidendy akcyj bankowych. Wystawa obrazów. Nowy salon artystyczny. Wzmianki pośmiertne. *Kraj*, 13(25) Mar. pp.14c-15a. (in Polish).
- Wąsik, B., 2016. Wydawnicze dzieje twórczości Heleny Mniszkówny w latach 1909–1989. *Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy*, [online] 4(46), pp.50-82. Available at: <<https://sbc.org.pl/dlibra/publication/287671>> [Accessed 29 January 2025]. (in Polish).
- Zam, J., 1898. Nowy kościół w Kijowie. *Kraj*, 16(28) May. pp.18c-19a. (in Polish).
- Zam, J., 1899. Towarzystwo dobroczynności. Uroczystości Chopinowski. *Kraj*, 22 Oct. (3 Nov.). pp.15c-16a. (in Polish).
- Zelenska, L.M., 2002. *Muzychno-vidavnycha diialnist na Naddnyprianskii Ukraini druhoi polovyny XIX – pochatku XX stolittia [Music publishing activity in the Naddniprians of Ukraine in the second half of the 19th - early 20th century]*: Ph.D. Dissertation Abstract. Kyiv National University of Culture and Arts. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 17.04.2025 р.

O. Kucher

**THE ESTABLISHMENT OF L. IDZIKOWSKI'S ENTERPRISE
«II. ZAŁOŻENIE PLACÓWKI L. IDZIKOWSKIEGO (1858-1920)» BY JERZY
IDZIKOWSKI AS A SOURCE OF NEW FACTS ABOUT THE ACTIVITY OF THE
IDZIKOWSKI PUBLISHING FIRM IN KYIV**

This article continues the study of the activities of the Kyiv-based book and music publishing company Leon Idzikowski. It focuses on the memoir heritage of the Idzikowski family, specifically the document «Pamiętniki Idzikowskich. Historia placówki wydawniczo-muzycznej pod firmą Leona Idzikowskiego [w Kijowie 1858-1950]» authored by Jerzy Idzikowski, the great-grandson of the Leon and Hersylia Idzikowski. The objective of this study is to identify and verify previously unknown or little-known facts about the firm's activities related to the family's engagement in Kyiv's cultural life and to establish a foundation for further research. The processed material can be categorized into two thematic sections:

- *previously unknown aspects of the Idzikowski family members and the firm's non-musical activities;*

- *the musical life of the Idzikowski family.*

The article examines the following aspects:

- *the circumstances under which L. Idzikowski settled in Kyiv;*

- *details regarding the firm's status following the death of L. Idzikowski;*

- *the professional development of Władysław Idzikowski, son of the firm's founders;*

- *the firm's attempts to open an art salon;*

- *H. Idzikowska's musical education and her role as a tutor to the Gabel family;*

- *composer competitions that might have been organised by the firm;*

- *W. Idzikowski's attempt to obtain exclusive rights to publish the complete works of*

K. Szymanowski;

- *W. Idzikowski's financial contribution to the acquisition of an organ for St. Nicholas Church in Kyiv.*

The findings indicate that the Leon Idzikowski firm was actively involved in the cultural life of Kyiv. The analysis of Pamiętniki Idzikowskich reaffirms the multifaceted nature of the Idzikowski family's activities. Given the possibility that the family's correspondence was destroyed during revolutionary upheavals and wars, local periodicals remain one of the most accessible sources for further investigation, necessitating their comprehensive analysis. Nevertheless, Pamiętniki Idzikowskich constitutes a valuable primary source for future research on both the firm's commercial operations and its broader contributions to the Ukrainian cultural landscape.

Key words: *Leon Idzikowski, Władysław Idzikowski, Hersylia Idzikowska, Jerzy Idzikowski, Pamiętniki Idzikowskich, the weekly Kraj, memoirs, publishing, Karol Szymanowski, St. Nicholas Church.*